

תלמוד. העבודות המכשירות את הקרבן צריכות להיות לשמן. (מס' מס' זבחים ד/א)

[משנה א, א: כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן - כשרים...]

גמרא

1. מניין שהשחיטה צריכה להיות לשמה?

- מנלן דבעינן זביחה לשמה? דאמר קרא (ויקרא ג 1): ואם זבח שלמים קרבנו: שתהא זביחה לשם [שלמים].
- ודילמא היינו שמייהו! שאלה: אולי זהו שם הקרבן: 'זבח שלמים', ואם כן זביחה אינה צריכה להיות לשמה?!
- מדכתיב (ויקרא ז 33): המקריב את דם השלמים, (ויקרא ז 14): הזרק את דם השלמים ולא כתיב זבח, והכא כתיב זבח, שמע מינה שתהא זביחה לשם שלמים. תשובה: במקורות המצוטטים, לא נאמר 'זבח שלמים' אלא סתם 'שלמים'. מכאן למדנו שזביחה צריכה להיות לשמה.

2. מניין שגם שאר העבודות צריכות להיות לשמן?

- אשכחן זביחה, שאר עבודות מנלן? שאלה: למדנו שזביחה צריכה להיות לשמה, אבל מניין לנו שגם שאר העבודות המכשירות את הקרבן (קבלת הדם, הולכתו וזריקתו על המזבח) צריכות להיות גם לשמן?
- וכי תימא לילף מזביחה?! הצעת תשובה: אולי נלמד את שאר העבודות מן הזביחה: כשם שהזביחה צריכה להיות לשמה, כך גם יתר העבודות.
- מה לזביחה שכן נפסלה שלא לשם אוכלין בפסח! דחייה: אי אפשר ללמוד את שאר העבודות מן הזביחה, מפני שלזביחה יש חומרה מיוחדת בקרבן פסח: אם שחטו את הפסח עבור אנשים טמאים שאינם ראויים לאוכלו, השחיטה פסולה. חומרה זו אינה קיימת באותה צורה בשאר העבודות, ולכן אין ללמוד מהשחיטה עליהן.

3. מניין שקבלת הדם צריכה להיות לשמה?

- אלא אמר קרא (ויקרא ז 33): המקריב את דם השלמים, שתהא קבלה לשם שלמים. אלא יש מקור מיוחד לקבלת הדם: הביטוי 'המקריב את דם השלמים' מלמד שעבודת קבלת הדם צריכה להיעשות לשם שלמים.
- ולכתוב רחמנא בקבלה וילף שחיטה מינה! שאלה: אולי היה מקום ללמוד דין 'שחיטה לשמה' מדין 'קבלה לשמה', אם הייתה כתובה?!
- משום דאיכא למיפרך: מה לקבלה שכן פסולה בזר ואשה. דחייה: אין ללמוד שחיטה מקבלה מאחר ויש חומרה מיוחדת בקבלה שאינה בשחיטה: קבלה פסולה בזר (שאינו כהן) ובאשה, מה שאין כן בשחיטה, הכשרה בכל ישראל. אם כן, שני הפסוקים ('ואם זבח שלמים קרבנו' ו'המקריב את דם השלמים') חיוניים.

4. מניין שזריקת הדם צריכה להיות לשמה?

- אשכחן שחיטה וקבלה, זריקה מנלן? שאלה: למדנו ששחיטה וקבלה צריכות להיות לשמן, מניין לנו שגם זריקה צריכה להיות לשמה?
- וכי תימא לילף מהני? הצעת תשובה: אולי היה מקום ללמוד דין 'זריקה לשמה' מדין 'שחיטה וקבלה לשמן'?
- מה להני שכן טעונות צפון וישנן בחטאות הפנימיות! דחייה: אין ללמוד זה מזה כי שחיטה וקבלת הדם חייבות להתבצע בצפון המזבח, אבל הזאת הדם של קדשי קדשים אינה 'טעונה צפון'. נוסף לכך, שחיטה וקבלת הדם

”ישנן בחטאות הפנימיות (קרבנות חטאת, שדמם טעון הזאה ונתינה בפנים, בהיכל), מה שאין כן בהזאת הדם של קורבנות אחרים.

- **אלא אמר קרא (ויקרא ז 14): הִזְרֵק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים, שתהא זריקה לשם שלמים.**
- **ולכתוב רחמנא בזריקה ולילף מינה!** שאלה: מדוע כתוב בתורה דין זריקה לשמה ונלמד דין זריקה מדיני קבלה ושחיטה לשמן?
- **משום דאיכא למיפרך: מה לזריקה שכן חייב עליה זר מיתה.** תשובה: יש לזריקה דין מיוחד: זר חייב עליה מיתה אם ביצע אותה, מה שאין כן בשחיטה וקבלה.

5. מניין שהולכת הדם צריכה להיות לשמה?

- **אשכחן כולהו, הולכה מנלן?** שאלה: בררנו ששחיטה, קבלת הדם, וזריקתו על המזבח צריכות להיות לשמן אבל מניין לנו שהולכה צריכה להיות לשמה?
- **וכי תימא לילף מכולהו, מה לכולהו שכן עבודה שאי אפשר לבטלה, תאמר בהולכה שאפשר לבטלה.** תשובה: אין ללמוד דין הולכה לשמה משאר העבודות כי אפשר לבטל את ההולכה אם ישחט בצד המזבח ויזרוק, מה שאין כן לגבי שאר העבודות!
- **אלא אמר קרא (ויקרא א 13): וְהִקְרִיב [הִפְהֵן] אֶת הַלֵּל [וְהִקְטִיר] הַמִּזְבֵּחַ, ואמר מר: זו הולכת אברים לכבש, ותניא (ויקרא א 5): וְהִקְרִיבוּ זו קבלת הדם, ואפיק רחמנא בלשון הולכה, למימרא דהולכה לא תפקה מכלל קבלה.** מאחר ששתי ברייתות מפרשות אותה המילה (והקריב, והקריבו) בשתי דרכים (הולכה וקבלת הדם), לומדים דין הולכה לשמה מדין קבלת הדם לשמה¹.

הלכה. שולחן ערוך אורח חיים

רו, ג: כל אלו הברכות צריך שלא יפסיק בין ברכה לאכילה וצריך להשמיע לאזניו, ואם לא השמיע לאזניו, יצא ובלבד שיוציא בשפתיו משנה ברורה: אבל אם הרחרח בלבו את הברכה, לא יצא, ונאמרים בכל לשון (...).

רו, ד: כל דבר שמברך עליו לאכלו או להריח בו, צריך לאוחזו בימינו כשהוא מברך

משנה ברורה: טעם האחיזה כדי שיכוין לבו על מה שמברך, והוא רק לכתחלה דבדיעבד אם בירך עליו כשהיה מונח בפניו, אף אם לא אחזו כלל, יצא.

רו, ה: אין מברכין לא על אוכל ולא על משקה, עד שיביאוהו לפניו. ברך ואחר כך הביאוהו לפניו, צריך לברך פעם אחרת אבל מי שברך על פירות שלפניו ואחר כך הביאו לו יותר מאותו המין, או ממין אחר שברכתו כברכת הראשון, אינו צריך לברך.

¹ גם קביעה הנשענת על מקור תורני-אלוהי אינה פוטרת את האדם מן הצורך להבין אותה. בקטע תלמודי זה מופיע סדר מעגלי קבוע: קביעה / שאלה / דחייה / בירור / קביעה מחודשת.

התלמוד שואל פעם אחר פעם: האם זו אכן משמעות הפסוק?

מאחר שבתורה כל פסוק וכל מילה שקולים ומדויקים, אין למהר לקבוע שפסוק מסוים נצרך דווקא לדין אחד.

אדם אינו צריך לקבל דברים באופן שטחי רק מפני שאמר אותם אדם גדול, או מפני שהם נשמעים מובנים מאליהם. עליו לשאול: מה המקור ומה ההיגיון? האם המסקנה אכן נובעת מן ההנחה?

בסופו של הדיון התלמוד חוזר אל הקביעה המקורית, אלא שכעת אין זו עוד קביעה סתמית, אלא קביעה מבוססת, מדויקת ועמוקה יותר.

משנה ברורה: ממין אחר - ובלבד שיהיה ממין פירות, דאם בירך על דגים והביאו לו שכר שהוא מין אחר לגמרי, אף שברכותיהם שוות, מ"מ אינם נפטרים בברכתו בסתמא, אא"כ היה דעתו בהדיא לפטור אותם בהברכה או שהיו לפניו עכ"פ על השלחן בשעה שבירך.

רנ, ו: נטל בידו פרי לאוכלו ובירך עליו, ונפל מידו ונאבד או נמאס, צריך לחזור ולברך, אף על פי שהיה מאותו מין לפניו יותר כשברך על הראשון. וצריך לומר: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד' על שהוציא ש"ש לבטלה. ואם אמר כשנפל: ברוך אתה ה', ולא אמר אלהינו, יסיים ואמר: (תהל' קיט 12) לְמַדְנִי חֻקֶיךָ, שיהא נראה כקורא פסוק ואין כאן מוציא ש"ש לבטלה ...

מוסר. ספר הישר, רבי זרחיה (ספרד, מאה ה-13)

השער הי"ז - בזכרון האדם יום המות

לבי, לבי, הלא ידעת, כי לא נבראת כי אם לשוב לעפר. מיום היותך, מדוע לא זכרת אחריתך. הלא תדע כי כל הימים אשר אתה חי על האדמה כצל עובר אתה, וכמוץ יסוער מגורן, וכעשן מארובה. ימיד חרוצים וחייך קצוצים, וכל אשר יעבור עליך יום או לילה, תחסר חלק מחלקי חייך. ובכל יום תקרב אל הקבר, ותעוף בלא אבר כנף.

ומדוע לא ידעת כי עפר אתה? ולא זכרת כי מן האדמה נוצרת? ועל מי בטחת כי מרדת? ומדוע אתה נמהר, ולא תעביר על לבך יום המר? יום אשר תאבד עצתך ונסרחת חכמתך, יום תדבק לשונך לחכך, יום ישאוך על כתף יסבלוך, ועל ארץ תחתיות ישליכוך, ועל כל מעשה יחשבוך, וכאבק תדכה ואשך לא תכבה, יום תראה החשבון ערוך, והספר פתוח ומאזני משפט וכוס תרעלה ביד ה'. שם תמצה שמריה, ותהמה נפשך בציריה, ומה תשיב על זדונותיך, הלא אז תראה פרי מעלליך, ותמצא גמולך.

ואילו תמות כמות הבהמה ולא תהיה עתיד לתת חשבון, היה לך לשמוח במוותך, אך תלך למר ממות, ולמקום אופל ארץ חושך וצלמות, שם תפול עליך אימה, ותכסך כלימה, ולבושך גוש רימה, ויזורה על גופך גפרית, לבלתי השאיר לך שריד, הלא היום ההוא נורא ואיום, יום אשר אין לו פדיון פיקדון, יום תמרור בבכיה ותאניה ואניה, יום חרדה וצעקה, יום שואה ונאקה יום מספד מר, יום תערוך אבל משמר מול משמר, יום יחרה אף האל וקנאתו, וניתכה כאש חמתו, יום ירבו המעצבים והמכאובים, יום יהמה כל איש ידיו על חלציו, יום יאבדו כל חפציו, יום תצא הנשמה וישאר הגוף ככלי מלא כלימה, מושלך כאבן דומם, ועתה בן אדם, על מי תנוס לעזרה, או מי יהיה עליך סתרה, הלא אז תאמר, אוי לי מה עשיתי, ומדוע דבר ה' בזיתי, ואחרי שרירות לבי פניתי, ובמה אתכסה וערום אנכי. התקושש והתבושש והיכלם מחטאותיך, ותן תודה לאלהיך, בעוד נפש בגופך, בטרם יחשכו כוכבי נשפך.

(אבות ב, י): שוב יום אחד לפני מיתתך (משלי ד 13): החזק במוסר, אל תרף נצרה כי היא חפיה: